

Focus op talentontwikkeling en excelleren in het vo

Een inventarisatie naar behoeften, aanbod en begeleidingsmogelijkheden voor begaafde en excellerende leerlingen binnen het voortgezet onderwijs

Mei 2013

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2013 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Anne-Marie Boers-Müller, Yvonne Janssen, Nora Steenbergen-Penterman

In samenwerking met: Onderwijs Innovatiegroep (OIG), www.oig.nl

Informatie

SLO

Afdeling: vo onderbouw

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.talentstimuleren.slo.nl

E-mail: info@talentstimuleren.nl

AN: 4.7042.553

Inhoud

Samenvatting	5
1. Inleiding en onderzoeksopzet	7
1.1 Onderzoeksopzet	7
1.2 Leeswijzer	7
2. Onderzoeksresultaten	9
2.1 Wat doen scholen nu?	9
2.2 Waar willen de scholen naar toe?	10
2.3 Aan welke producten en diensten bestaat behoefte?	10
2.4 Willen scholen over producten en diensten geïnformeerd worden?	11
3. Conclusies en aanbevelingen	13
3.1 Conclusies per onderdeel	13
3.2 Aanbevelingen	14
3.3 Ten slotte	15
Bijlage Resultaten per vraag	17

Samenvatting

Per 1 januari 2012 richt het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling van SLO zich behalve op het primair onderwijs ook op het voortgezet onderwijs. In verband met deze 'nieuwe' doelgroep is geïnventariseerd op welke wijze het voortgezet onderwijs op dit moment het onderwijs voor (hoog)begaafde en talentvolle leerlingen vorm geeft, welke toekomstplannen er zijn en welke behoeften aan ondersteuning het voortgezet onderwijs heeft zodat het Informatiepunt van SLO hierop in kan spelen.

Aan 1565 mogelijke respondenten van vo-scholen is een verzoek verstuurd om deel te nemen aan de online vragenlijst. Aan de behoefte inventarisatie met de titel 'inventarisatie hoogbegaafdheid en excellentie in het voortgezet onderwijs' hebben in totaal 290 respondenten (scholen; 18,5%) meegedaan, zowel categorale gymnasia, als vwo-, havo- en vmbo-scholen. 141 respondenten hebben de vragenlijst volledig ingevuld.

In het onderzoek geeft een zeer ruime meerderheid van 78% aan in de nabije toekomst aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen (verder) te willen ontwikkelen. Veel scholen willen dat in de vorm van een verbredingsproject of vwo+ gaan vormgeven en ook wil men graag leerlingen door middel van differentiatie meer tegemoet komen in hun leerbehoeften en leervoorkeuren. Daarbij roepen scholen veelal de hulp in van universiteiten en hogescholen, collega's en kennis- en expertisecentra.

Veel vo-scholen willen hun aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen (verder) ontwikkelen en daarvoor is onder meer deskundigheidsbevordering nodig, worden geschikte differentiatiematerialen gevraagd en is vooral ook het leren van elkaar een belangrijk aandachtspunt.

1. Inleiding en onderzoeksopzet

Het Landelijk Informatiepunt Hoogbegaafdheid voor het voortgezet onderwijs (vo) dat gesitueerd was bij CPS is per 1 januari 2012 ondergebracht bij het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling van SLO. Tot die tijd was het informatiepunt van SLO vooral gericht op het primair onderwijs. Zodoende is SLO goed op de hoogte van de onderwijs- en begeleidingsaanpassingen op het gebied van (hoog)begaafdheid en talentontwikkeling in het primair onderwijs. Voor wat betreft het voortgezet onderwijs was het informatiepunt van SLO minder bekend met wat scholen op dit gebied al ontwikkeld hadden en wat zij in de komende jaren nog verder willen ontwikkelen. Doel van deze inventarisatie is dan ook inzicht krijgen in de wijze waarop het voortgezet onderwijs op dit moment het onderwijs voor (hoog)begaafde en talentvolle leerlingen vorm geeft, welke toekomstplannen er zijn en welke behoeften aan ondersteuning het voortgezet onderwijs heeft zodat het informatiepunt van SLO hierop in kan spelen.

1.1 Onderzoeksopzet

In samenwerking met Onderwijs Innovatie Groep (OIG) heeft SLO het onderzoek 'inventarisatie hoogbegaafdheid en excellentie in het voortgezet onderwijs' uitgevoerd. Schoolleiders, zorgcoördinatoren en begaafdheidscoördinatoren uit het voortgezet onderwijs zijn gevraagd de online enquête in te vullen. Per e-mail is er een uitnodiging gestuurd naar 1565 mogelijke respondenten. De e-mail bevatte een link naar de online vragenlijst waar anoniem werd deelgenomen aan het onderzoek. In totaal hebben 290 scholen (18,5%) meegedaan met het onderzoek, zowel categorale gymnasia, als vwo-, havo- en vmbo-scholen. 141 respondenten hebben de vragenlijst volledig ingevuld.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 treft u de belangrijkste onderzoeksresultaten aan. Hoofdstuk 3 bevat de conclusies en aanbevelingen. In de bijlage staan de resultaten per vraag.

2. Onderzoeksresultaten

Het onderzoek 'inventarisatie hoogbegaafdheid en excellentie in het voortgezet onderwijs' geeft inzicht in de manier waarop het voortgezet onderwijs inhoud geeft aan het aanbod en de begeleiding van (hoog)begaafde en talentvolle leerlingen. Daarbij worden trends voor de toekomst in beeld gebracht en worden de behoeften aan ondersteuning gepeild. Het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling kan daardoor nog beter bij ontwikkelingen en de wensen van het voortgezet onderwijs aansluiten.

Het onderzoek is onderverdeeld in vier deelvragen:

1. Wat doen scholen nu?
2. Waar willen vo-scholen naar toe?
3. Aan welke producten en diensten is er behoefte?
4. Op welke wijze willen scholen over producten en diensten geïnformeerd worden?

Daarnaast zijn er vragen gesteld over de achtergrond van de respondent. In de onderstaande paragrafen worden de belangrijkste onderzoeksresultaten weergegeven per deelvraag.

2.1 Wat doen scholen nu?

Vormen van aangepast onderwijs

Meer dan twee derde van de respondenten (69%) geeft aan dat er op hun school aangepast onderwijs wordt aangeboden voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen. Scholen bieden vaak meerdere vormen van aangepast onderwijs aan. De meest voorkomende onderwijsarrangementen zijn deelname aan Olympiades (61%), aanbod van een plusklas of plusuren (53%), masterclasses volgen of college lopen bij een universiteit (49%) en/of verbredingsprojecten (48%).

Omvang van aangepast onderwijs

De meerderheid van de scholen met een aangepast onderwijsaanbod richt zich daarbij op zowel de onderbouw als de bovenbouw (66%). Volgens 80% van de respondenten worden er meerdere uren in de week besteed aan onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen.

Aanvullende faciliteiten en begeleiding

Ongeveer de helft van alle scholen (48%) biedt extra faciliteiten zoals computers of stelt een eigen werkruimte beschikbaar voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen. 83% van de scholen biedt speciale begeleidingsmogelijkheden voor (hoog)begaafde leerlingen. Deze begeleiding is onder andere gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling (41%) en op het gebied van leren-leren (46%).

Samenwerking met externe partijen

Bijna de helft van de respondenten (46%) geeft aan dat hun school afspraken heeft gemaakt over doorlopende leerlijnen met basisscholen en/of hogescholen en universiteiten. De meerderheid van de scholen betreft kennis- en expertisecentra of andere organisaties bij de ontwikkeling van aangepast (les)materiaal (85%). Ook ouders spelen een rol bij de organisatie en ontwikkeling van aangepast onderwijs. 58% van de respondenten houdt door middel van speciale ouderavonden, nieuwsbrieven of klankbordgroepen ouders op de hoogte van de ontwikkeling van een programma of project.

2.2 Waar willen de scholen naar toe?

Ontwikkelplannen

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat bij een grote groep scholen (78%) concrete plannen bestaan om in de nabije toekomst aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen (verder) te ontwikkelen. De toekomstige onderwijsarrangementen zijn divers en vaak meervoudig. De meeste scholen hebben concrete plannen om verbredingsprojecten (43%), differentiatie (41%), masterclasses bij een universiteit (42%) en eigen lesmateriaal te ontwikkelen (43%).

Visie op omvang van onderwijsaanpassingen

Veruit de meeste scholen (83%) gaan in de nabije toekomst aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen voor zowel in de onderbouw als de bovenbouw organiseren. 41% heeft de ambitie om dagelijks aangepast onderwijs aan te bieden en 81% van de respondenten geeft aan dat de school minstens enkele uren per week besteedt aan aangepast onderwijs.

Borging in school- of zorgplan

Volgens 53% van de respondenten staat er in het school- en/of zorgplan niet omschreven welke faciliteiten en welke speciale begeleiding beschikbaar worden gesteld voor (hoog)begaafde leerlingen.

Gericht op samenwerking

80% van de respondenten geeft aan dat er in het school- en/of zorgplan staat omschreven welke andere organisaties of instellingen de school in de toekomst wil betrekken bij de ontwikkeling van aangepast (les)materiaal/projecten voor (hoog)begaafde leerlingen. De meeste scholen hebben concrete plannen om afspraken te maken met basisscholen en/of universiteiten ten behoeve van doorlopende leerlijnen. Bij ongeveer de helft van alle respondenten staat in het school- en/of zorgplan dat ouders ook in de toekomst worden betrokken en/of op de hoogte worden gehouden bij de ontwikkeling van een aangepast programma.

2.3 Aan welke producten en diensten bestaat behoefte?

Behoeftte aan producten en diensten voor professioneel-inhoudelijke ontwikkeling

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat ongeveer driekwart van alle respondenten behoefte heeft aan producten en diensten op het gebied van deskundigheidsbevordering in het algemeen (74%) en aan specifieke expertiseontwikkeling op het gebied van (hoog)begaafdheid en excellente leerlingen (72%).

Behoeftte aan producten en diensten voor 'organisatiekundige onderwerpen'

40% van de respondenten heeft behoefte aan producten of diensten voor de organisatie van faciliteiten. Dat geldt ook voor de overige 'organisatiekundige onderwerpen' zoals visie- (56%), beleidsontwikkeling (47%) en draagvlakcreatie (54%).

Behoeftte aan producten en diensten voor onderwijsaanpassingen

De behoefte aan producten en diensten voor onderwijsaanpassingen is even divers als het aanbod van onderwijsaanpassingen. De grootste behoefte aan ondersteuning betreft begeleiding van (hoog)begaafde en excellente leerlingen (67%) en differentiatie (65%). Overige onderwerpen waar scholen behoefte aan ondersteuning hebben, zijn: verbredingsprojecten (58%), signalering van (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen (58%), projecten voor onderpresteerders (56%) en versnellingsprojecten (51%). Onderwerpen waar de behoefte aan ondersteuning het minst is, zijn programma's voor extra jonge leerlingen (31%) en Olympiades (32%).

2.4 Willen scholen over producten en diensten geïnformeerd worden?

Vrijwel alle respondenten geven aan geïnformeerd te willen worden over producten en diensten betreffende (hoog)begaafdheid. Een website en conferenties zijn de voornaamste informatiebronnen die de respondenten graag willen gebruiken. Dat het informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling producten en diensten ontwikkelt voor het voortgezet onderwijs blijkt bij 44% van de respondenten bekend te zijn.

3. Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies per onderdeel

Scholen vinden het belangrijk om hun leerlingen passend onderwijs te bieden. In het voortgezet onderwijs kunnen leerlingen vaak kiezen uit een divers aanbod variërend van vakondersteuningslessen (extra ondersteuning bij bepaalde vakken zoals wiskunde, Latijn/Grieks of Nederlands), studielessen (hoe houd je een agenda bij, hoe maak je een samenvatting, hoe leer je vreemde woorden uit je hoofd?) en trainingen als faalangstreductietraining.

Wat doen scholen nu?

Uit dit onderzoek blijkt dat scholen zich ook steeds meer gaan richten op een passend aanbod voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen. Een ruime meerderheid van de respondenten (69%) geeft aan (hoog)begaafde en excellente leerlingen aangepast onderwijs te bieden. En hoewel blijkt dat het bij 41% van de respondenten is ingebed in het dagelijkse onderwijs, toont het onderzoek ook aan dat het vaak beperkt is tot een aantal uren in de week (30%). Scholen kiezen voor een aanbod dat voor hen realiseerbaar is. Het aanbod varieert van een aparte stroming of afdeling voor (hoog)begaafden tot een aantal project- of plusuren op jaarbasis. De (hoog)begaafde leerling heeft niet de mogelijkheid te kiezen uit meerdere verrijgings- en/of begeleidingsarrangementen, maar maakt gebruik van het aanbod dat de school biedt. Zo kan er naast het reguliere curriculum een speciaal programma worden aangeboden voor deze doelgroep. Daarbij zijn het vwo+-programma en het verbredingsprogramma (respectievelijk 53% en 48%) de meest voorkomende opties waarvan leerlingen vooral in de onderbouw gebruik kunnen maken. In de bovenbouw zijn universiteitsprogramma's (49%) en de Olympiades (61%) zeer in trek.

Een andere mogelijkheid om te differentiëren in de reguliere lessen is het versterkt talenonderwijs (37%) en het versterkt bètaonderwijs (37%). Daarnaast wordt differentiatie, hoewel moeilijk te organiseren in de praktijk, ook apart nog genoemd als interventiemiddel in de klas (33%). Een les overstijgend programma lijkt veel leerlingen en docenten een uitkomst te bieden. In de minderheid zijn mogelijke onderwijsaanpassingen zoals versnellen (26%), waarbij ook weer variaties mogelijk zijn, zoals de driejarige onderbouw aanbieden in twee jaar of versnellen bij een aantal vakken. Een geheel aparte stroming of afdeling binnen de school voor (hoog)begaafde leerlingen is nog vrij zeldzaam (19%).

Waar willen vo-scholen naar toe?

In het onderzoek geeft een zeer ruime meerderheid van 78% aan in de nabije toekomst aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen (verder) te willen ontwikkelen. Het blijkt dat scholen dit gedurende zowel de onder- als ook de bovenbouw (83%) willen organiseren. Van de respondenten geeft 37% aan behoefte te hebben aan deskundigheidsbevordering op school en 34% wil meer kennis binnen het team over het thema (hoog)begaafdheid en talentontwikkeling. Dit vindt men vooral belangrijk om meer begrip voor de noodzaak van een aangepast programma te creëren. Bovendien kan men daarmee het draagvlak binnen de school vergroten om vervolgens een aangepast programma te kunnen inbedden en te borgen binnen de school.

Uit het onderzoek komt naar voren dat 40% van de respondenten behoefte heeft aan producten en diensten op het gebied van differentiatiematerialen. Zij geven daarbij aan dat zij zelf nog geen producten ontwikkeld hebben. 36% geeft aan behoefte te hebben aan ondersteuning bij de ontwikkeling hiervan. Blijkbaar is men van mening dat goed differentiatiemateriaal niet eenvoudig te vinden of te maken is.

Het onderzoek toont aan dat veel scholen in de nabije toekomst het verbredingsproject willen invoeren of verder ontwikkelen (43%), ook het vwo+ kan voor scholen een optie zijn (30%) en dat geldt ook voor de versterkte varianten van talen-(25%) en bètaonderwijs (26%). Opvallend is dat versnelling hierbij geen prioriteit krijgt bij de meeste scholen (19%).

Het budget dat scholen vrijmaken voor deze groep leerlingen gaat voornamelijk naar (de scholing van) de begeleiders en niet of nauwelijks naar extra faciliteiten zoals computers of bepaalde werkruimten voor deze leerlingen.

Aan welke producten en diensten is er behoefte?

Het onderzoek geeft aan dat een meerderheid van de scholen (57%) graag met universiteiten en/of hogescholen wil samenwerken. Een grote groep geeft aan (daarnaast) met andere vo-scholen en collega's te willen overleggen (40%) en ook met kennis- en expertisecentra zoals SLO (37%), gevolgd door het bedrijfsleven (31%) en het primair onderwijs (23%). Ouders worden daarbij door 50% wel op de hoogte gehouden, maar niet om een inhoudelijke bijdrage gevraagd. 41% van de respondenten stelt ouders niet op de hoogte van de voorgenomen ontwikkelingen. Blijkbaar ziet het onderwijs een grote variatie aan mogelijkheden om kennis te ontwikkelen en te delen. Ouders worden daarbij vooral gezien als te informeren partners.

Op welke wijze willen scholen over producten en diensten geïnformeerd worden?

93% geeft aan geïnformeerd te willen worden: 76% via een website, 72% (ook) via conferenties, 61% (ook) via publicaties en literatuur, 56% via scholing en 49% via een netwerk van begaafdheidscoördinatoren.

3.2 Aanbevelingen

Veel vo-scholen willen hun aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen (verder) ontwikkelen en daarvoor is onder meer deskundigheidsbevordering nodig. Daarnaast hebben scholen een grote behoefte aan geschikte differentiatiematerialen en is vooral ook het leren van elkaar een belangrijk aandachtspunt.

Professionalisering

A rising tide lifts all ships, excellent onderwijs voor alle leerlingen. Scholen geven aan meer aangepast onderwijs te willen geven, maar weten (nog) niet altijd hoe. Om excellent onderwijs te kunnen bieden moeten docenten goed op de hoogte zijn van leervoorkeuren en leerbehoeften van hun leerlingen. Dan zal het team het belang van onderwijsaanpassingen voor leerlingen onderstrepen en ook mee (verder) ontwikkelen. De noodzaak voor een aangepast aanbod blijkt uit de vele ondersteuningsprogramma's voor leerlingen die meer hulp/begeleiding willen. Voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben, is het aanbod beperkter. De docent kan in beide programma's een grote rol spelen, want hij/zij is een expert op zijn/haar vakgebied, is bevlogen en inspireert zijn/haar leerlingen. Daarnaast kan de docent leerbehoeften en leervoorkeuren bij leerlingen herkennen en daarop inspelen door een passend onderwijsaanbod te bieden. Belangrijk is ook dat de docent de leerling daarbij adequaat blijft begeleiden en niet alleen de nodige cognitieve uitdaging biedt maar ook het leerproces van de leerlingen intensief ondersteunt.

Maatwerk op school en maatwerk in de klas

Scholen kiezen voor onderwijsarrangementen voor (hoog)begaafde leerlingen die bij de scholen passen. Het gekozen of ontwikkelde onderwijsarrangement sluit aan bij de visie van de school, is vaak al goed ingebed in het beleid en omvat een aanbod waarmee de docenten uit de voeten kunnen en (verder) willen ontwikkelen. Docenten geven aan het moeilijk te vinden om binnen het lesuur het vak gedifferentieerd aan te bieden. Handreikingen voor docenten om vakgerichte verrijking te kunnen geven, binnen een 'lesuur' van 50 minuten zijn wenselijk. Daarnaast zijn geschikte differentiatiematerialen per vakgebied en vakgebiedoverstijgend gewenst.

Leren van elkaar

De vele initiatieven die op scholen ontwikkeld en doorgaans al beproefd zijn, kunnen voor andere scholen een inspiratie zijn. Scholen geven in het onderzoek aan hun ervaringen en materiaal te willen delen, zodat niet iedereen het wiel opnieuw hoeft uit te vinden en bovendien kunnen zij als ervaringsdeskundigen aangeven wat een mogelijke oplossing zou kunnen zijn indien er zich een probleem zou voordoen. Dit kan via netwerkbijeenkomsten, uitwisselingsdagen, conferenties, studiebijeenkomsten, train-the-trainer activiteiten en interactieve digitale platformen (ontmoetingsruimten).

3.3 Ten slotte

Met het nieuwe interactieve platform www.talentstimuleren.nl van het informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling komt SLO tegemoet aan wensen en behoeften van het voortgezet onderwijs op het gebied van onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen. Docenten, leerlingen, begeleiders en ouders kunnen nu al op deze website informatie vinden over hoogbegaafdheid, talentontwikkeling, leervoorkeuren en mogelijke onderwijsaanpassingen. Om het vo nog beter van dienst te zijn ontwikkelt SLO op dit moment diverse verrijkingshandreikingen voor scholen en docenten. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat de behoefte aan geschikte (vakspecifieke) verrijkingsmaterialen en/of verrijkingsactiviteiten groot is en daarom stelt SLO zich nu en in de toekomst tot doel deze handreikingen aan te vullen, te actualiseren en te optimaliseren. Voor schoolbrede vo-projecten voor (hoog)begaafde leerlingen, die (ook) buiten de les plaatsvinden zijn 'voorbeeldarrangementen' in ontwikkeling. Dit zijn verschillende praktisch toepasbare voorbeeldleerroutes voor verschillende typen leerlingen. Daarnaast zal voor het vo een 'checklist (hoog)begaafdenwijzer' ontwikkeld worden die in het basisonderwijs al succesvol is gebleken.

Het is tevens mogelijk om via dit platform voor het voortgezet onderwijs (Focus vo) eigen tips, ideeën en materiaal met anderen te delen. Dat kan in besloten werkgroepen of met iedereen. Het is belangrijk dat dit platform goed onder de aandacht van het vo wordt gebracht. Aangezien 65% van de respondenten aangeeft graag mee te willen werken aan een dergelijk online platform en bereid is om materiaal te delen. Ook geeft men aan direct contact belangrijk te vinden. Het Informatiepunt zal dan ook steeds in contact moeten blijven met het scholenveld en andere partijen waaronder de wetenschap om af te stemmen, om samen te ontwikkelen en om inhouden te toetsen aan bruikbaarheid in de praktijk.

Bijlage Resultaten per vraag

In deze bijlage staan de onderzoeksresultaten per vraag in tabelvorm gepresenteerd. Waar nodig worden grafische weergaves en/of verduidelijkende opmerkingen toegevoegd. De gegevens hebben betrekking op de volgende vijf onderdelen:

Deel A Wat doen scholen nu?

Deel B Waar willen scholen naar toe?

Deel C Aan welke producten en diensten is behoefte?

Deel D Hoe wil men over deze producenten en diensten worden geïnformeerd

Deel E Achtergrondinformatie van de respondent

Deel A Wat doen scholen nu?

Biedt uw school aangepast onderwijs aan voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	68,9%	144
Nee	31,1%	65

U heeft aangegeven aangepast onderwijs aan te bieden voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen. Wat biedt uw school op dit moment aan? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Aparte stroming voor hoogbegaafden (aparte organisatie)	19,4%	27
Technasium	14,4%	20
TweeTalig Onderwijs	20,9%	29
Plusklas/Plusuren	52,5%	73
Verbreidingsproject	47,5%	66
Versnelling	25,9%	36
Cultuurprofielschool	13,7%	19
Lootschool	10,1%	14
Versterkt bètaonderwijs	36,7%	51
Versterkt talenonderwijs	30,9%	43
Differentiatie	33,1%	46
Masterclasses/college lopen bij een universiteit	48,9%	68
Olympiades (Bèta, Alpha, Sport)	61,2%	85
Programma voor de extra jonge leerling (meer dan 1 keer versneld op basisschool)	10,8%	15
TOP/POP (project onderpresteerders)	18,0%	25
Anders, namelijk...:	19,4%	27

Nr.	1	Compacten en verkorte instructie
	2	ELOS (internationalisering), extra vakken
	3	Extra thematische verdiepingslessen
	4	Masterclass
	5	Coachingstraject onderpresteerders
	6	Entrepreneasium
	7	Een eigen onderwijsstroom voor (meer) getalenteerde leerlingen waarbinnen wordt versneld, verbreed en verrijkt
	8	Verrijkingsklas leerlingen groep 8
	9	Jetnet, EKO-marathon, MUN (Model United Nations), CAE, CPE (Cambridge examens)
	10	Als mentor en docent wiskunde onderzoek ik wat we kunnen doen om de leerlingen uit te dagen
	11	Tutorschap hoogbegaafden door bovenbouwers aan onderbouwers, gymnasium met extra BètaPlus-uren
	12	School gerelateerde projecten
	13	Wetenschapsoriëntatie
	14	Plusklas voor basisschool groep 8 leerlingen een ochtend per week

15	Individuele programma's
16	Stijllessen, masterclasses, toptalentenprogramma
17	Gymnasium
18	Zie gymnasiumplus op onze website
19	Wij hebben hoogbegaafdheidproblematiek geïntegreerd in onze onderwijsvisie: uitgangspunten voor de daltonschool
20	Extra modules
21	Binnen lessen - compacten en verdiepen
22	Entrepreneursium
23	Keuzemodules bovenbouw, begeleiding onderpresterende hoogbegaafde leerlingen
24	Verrijkmingsmodules (klassikaal en groepsgewijs) boven- en onderbouw
25	Projecten voor excellente leerlingen
26	Samenwerking Junior College Utrecht
27	Verrijkmingsmodules voor bovenbouw en onderbouw.

Voor welke jaarlagen organiseert uw school aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
De gehele schooltijd	66,4%	87
De gehele onderbouw	14,5%	19
De gehele bovenbouw	6,1%	8
Anders, namelijk...:	13,0%	17

- 13% van de respondenten geeft aan dat aangepast onderwijs anders is georganiseerd.

Nr.	1	Klas 1 en 2
	2	In ieder geval in de gehele onderbouw, wat betreft bovenbouw ben ik niet op de hoogte
	3	Voor leerlingen uit het basisonderwijs
	4	Onze speciale stroom, OLV-3D, is in ontwikkeling en behelst in klassenverband de onderbouw. Voor de bovenbouw zijn we ons aan het oriënteren op een passende aansluiting met een goed programma voor deze leerlingen.
	5	Klas 1 en 2: 2 uur per week gedurende half schooljaar
	6	Dit jaar gestart met een vwo+-klas (leerjaar 1)
	7	In de les moet dit plaatsvinden
	8	Nu alleen eerste jaar (start) maar opzet is van klas 1 tot 6
	9	Leerjaar 1-4
	10	Individueel op maat, naar behoefte
	11	Nu pilot G1 en 2, dit zal komende jaren uitgroeien
	12	
	13	Op dit moment 1 tot en met 3 voornemen is om vanaf 13/14 programma naar de bovenbouw uit te breiden
	14	Klas 1 en 2
	15	1, 2 en 3 (vwo+ en gymnasium)
	16	Voor leerlingen uit groep 8 basisscholen
	17	Nu nog brugklas en mavo.

Hoe frequent vindt het aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen op uw school plaats?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Dagelijks	40,5%	53
Een aantal dagen in de week	9,9%	13
Een aantal uren in de week	29,8%	39
Een aantal uren in de maand	6,1%	8
Een aantal uren in het schooljaar	2,3%	3
Anders, namelijk...*	11,5%	15

Nr.	1	In de onderbouw door het aparte curriculum dagelijks, in de bovenbouw afhankelijk per leerling een aantal uren in de week
	2	In de onderbouw hebben we een speciale stroom in klas 1 en 2. Op dit moment geven we excellente bovenbouwers de gelegenheid om aan de universiteit te studeren.
	3	Klas 1 en 2: 2 uur per week gedurende half schooljaar
	4	De extra bèta-uren in de V+ brugklassen en G+ tweede klassen, het tutorschap
	5	Afhankelijk van de behoefte van de leerling
	6	Afhankelijk van het leerjaar
	7	Verschilt per leerling
	8	Er wordt zoveel mogelijk maatwerk geleverd bijvoorbeeld klas overslaan, individuele begeleiding et cetera
	9	Onderbouw: aantal uren per week, klas 5, 6: dagelijks
	10	Twee daltonuren per dag voor verrijking, verbreding c.q. verdieping
	11	Wij werken dagelijks met excellente leerlingen, geen apart programma in de zin dat er naast het reguliere programma een excellent programma is. De gehele inrichting is gericht op excellente leerlingen
	12	Dit verschilt per leerling
	13	Pilot: leerling volgt zelfstandig een vak, los van de klas, apart individueel traject
	14	Afhankelijk van het project dat leerlingen volgen is het wekelijks tot een aantal uren per jaar
	15	Eén dag in de week

Hoeveel leerlingen volgen op uw school aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
< 25 leerlingen	32,8%	43
26 t/m 75 leerlingen	22,9%	30
76 t/m 125 leerlingen	19,1%	25
> 125 leerlingen	25,2%	33

Heeft uw school voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen (onderwijs)faciliteiten beschikbaar gesteld? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen beschikken over eigen computers	15,1%	19
Ja, (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen beschikken over een eigen (werk)ruimte	18,3%	23
Ja, er is een technolab	7,9%	10
Ja, er is een muzieklab	4,0%	5
Nee, geen	51,6%	65
Anders, namelijk...:	23,8%	30

Nr.	1	Extra werkboekjes
	2	Homerrooms, resourceroom en fysiek eigen afdeling
	3	Alle leerlingen beschikken over eigen computer
	4	Materialen die nodig zijn om hun onderzoek te doen.
	5	TTO (TweeTalig Onderwijs) met extra projecten en vol rooster
	6	Extra lessen in TTO en gymnasium, activiteiten
	7	Niet exclusief voor excellente leerlingen
	8	Een geheel eigen programma met een didactiek van compacten en verrijken en van Coöperatieve leerstrategieën, drie speciale vakken (arts,science en humanics)
	9	Ruimte voor de EKO-marathonauto in de fietsenstalling
	10	Leerlingen mogen soms zelfstandig aan het werk buiten de klas
	11	Excellente leerlingen worden uitgedaagd via een andere route de leerstof eigen te maken
	12	Voornameijk in tijd
	13	Begeleiding door docenten en TOA's buiten de lessen om
	14	Naast eigen projecten gebruik lab voor LegoLeague
	15	Breed programma aanbod buiten het lesrooster
	16	Zie vraag 10
	17	Alles nog in ontwikkeling. Alle leerlingen een computer is de eerstvolgende stap
	18	IPads
	19	Eigen planning, eigen traject, 1 op 1 met vakdocent
	20	Meer tijd
	21	Mogelijkheid tot skippen
	22	Er is een onderwijsprogramma, waarin veel extern leren voor deze groep is ontwikkeld
	23	Extra uren en dus ook ruimte voor modules en diverse excursies extern
	24	Projectruimte
	25	LOOT en LOOK faciliteiten, Technasium
	26	Werken met kernvakken
	27	Meer extern werken (bijvoorbeeld excursies)
	28	Eigen mentor
	29	Er is een budget en een hoogbegaafdheidsteam. Deze bepalen samen met de hoogbegaafde leerlingen wat nodig is
	30	Onderwijsprogramma aanpassingen

24% van de respondenten geeft aan dat er andere dan bovengenoemde (onderwijs)faciliteiten beschikbaar zijn gesteld voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen. Het meest voorkomende antwoord hierbij is een extern onderwijsprogramma.

Heeft uw school voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen speciale begeleiding georganiseerd? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, (gespecialiseerde) begeleiding voor (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling	41,3%	52
Ja, (gespecialiseerde) begeleiding voor (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen op het gebied van leren leren	46,0%	58
Ja, (gespecialiseerde) begeleiding voor (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen op diverse vakken	37,3%	47
Nee, geen	17,5%	22
Anders, namelijk...	27,0%	34

Nr.	1	Begeleiding onderpresteerders
	2	Aangepaste studielessen
	3	Plusgroep en extra werk
	4	Alle leerlingen krijgen extra ondersteuning wat betreft leren leren en sociaal-emotionele ontwikkeling via het intensieve mentoraat.
	5	Talentumcoach
	6	TTO docenten op kwaliteit geselecteerd
	7	Begeleider verbredingsproject probeert ook breder te begeleiden.
	8	TOP/POP (projecten voor onderpresteerders)
	9	We werken veel met Coöperatieve Leerstrategieën, waarbij we uitgaan van de theorie over Meervoudige Intelligentie.
	10	Begeleiding individueel waar nodig
	11	TOPcursus voor leren leren en sociaal-emotionele ontwikkeling
	12	Nog in ontwikkeling voor andere vakken dan wiskunde.
	13	Differentiatie in de vorm van de eigen route mogen uitvinden
	14	Aparte onderwijsstroom
	15	Individuele en groepsbegeleiding
	16	Aantal docenten werkt aan opdrachten voor hoogbegaafden, begeleiding van Heleen Wientjes
	17	Ontwikkelaars materialen
	18	Speciale begeleiding van onderpresteerders
	19	Mentoren hebben extra tijd en meer mogelijkheden voor begeleiding
	20	In opleiding Rec 5. Van alle punten is er begeleiding maar hoe gespecialiseerd je dit kunt noemen, weet ik niet
	21	Dagelijkse gang van zaken is gericht op excellente leerlingen
	22	TOP-training voor onderpresteerders in de bovenbouw
	23	Een bijzondere visie op leren is in ontwikkeling
	24	Mentoren die zich specifiek met alle zaken van deze leerlingen bezighouden en daar ook voor geschoold (gaan) worden
	25	Begeleiding PUC modules (Pre University College)

26	Studiebegeleider PUC modules
27	Apart team docenten voor modules
28	Team vwo+ en team gymnasium + twee hoogbegaafdheidsbegeleiders
29	Persoonlijke begeleiders, coördinatoren voor specifieke stromingen
30	Coördinator kan maatwerk voor leerling leveren
31	Mentor biedt begeleiding op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling; intern begeleider voor 'rugzakjes'
32	Groot extra curriculaire aanbod
33	Begeleiding bij het plusproject
34	tvwo-team en coördinator

Is er op uw school voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen een budget vrijgesteld?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	69,0%	87
Nee	22,2%	28
Anders, namelijk...:	8,7%	11

Nr.	1	Via het TTO programma en individuele ondersteuningstrajecten.
	2	Via prestatieboxgelden.tijdelijk
	3	Voor elke leerling is het budget gelijk, passend onderwijs
	4	Weet ik niet
	5	Tijd voor de docenten die deze routes ontwikkelen
	6	Vanuit de prestatiebox zijn zaken mogelijk
	7	Geld dat voor hoogbegaafdheid/excellentie binnen komt is niet geoormerkt
	8	Niet vooraf, maar wel mogelijkheden voor bijvoorbeeld excursie
	9	Idem nog in ontwikkeling
	10	Ouderbijdrage voor extra projecten
	11	Vraag en aanbod worden op elkaar afgestemd

Zijn er op uw school afspraken over een doorlopende leerlijn met basisscholen, hogescholen en/of universiteiten gemaakt ten behoeve van (hoog)begaafde en excellente leerlingen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, met hogescholen/universiteiten	10,6%	13
Ja, met basisscholen	22,8%	28
Ja, met beiden	13,0%	16
Nee, geen	53,7%	66

Betrekt uw school andere organisaties of instellingen bij de ontwikkeling van aangepast (les)materiaal/projecten voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, docenten/scholen in het primair onderwijs	24,4%	30
Ja, andere docenten/scholen in het voortgezet onderwijs	33,3%	41
Ja, universiteiten en/of hogescholen	48,0%	59
Ja, kennisinstellingen (zoals: SLO, CPS, ...)	37,4%	46
Ja, het bedrijfsleven	24,4%	30
Ja, belangenverenigingen zoals de Vereniging Begaafdheidsprofiel scholen	17,9%	22
Nee, geen	14,6%	18
Andere samenwerkingsverbanden, namelijk....:	17,1%	21

Nr.	1	Cambridge University, British Council
	2	NOVILO
	3	Vo? Vso Helmond
	4	Contacten met Basisonderwijs zijn in ontwikkeling
	5	Expertisecentrum Samenwerkingsverband
	6	Breingeheimen is ingezet voor studievaardigheden, maar kan ook voor SOVA worden ingezet. Is eerste aanzet via Princep Educatief
	7	School aan Zet
	8	LEOH (Landelijke Expertisekring Onderwijs Hoogbegaafden – UniqXL)
	9	Bureau Talent
	10	Universiteit van Utrecht - Heleen Wientjes met perdis
	11	Stichting Het Zelfstandig Gymnasium
	12	Ex-Leonardocolleges
	13	Leonardo
	14	Stichting Carmel
	15	Bedoeling is ook gastlessen door externe docenten
	16	Junior College Utrecht
	17	Netwerk TTO, bèta-excellentgroep, school aan zet
	18	Netwerk talentmaximalisatie oost nl., CBO (Centrum voor begaafdheidsonderzoek)
	19	CBO
	20	Advies aan O.U. voor modules
	21	CBO

Betrekt uw school de ouders van (hoog)begaafde en excellente leerlingen bij het ontwikkelen van een programma/project? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, ouders worden gevraagd inhoudelijk mee te werken bij de ontwikkeling van een programma/project	15,4%	19
Ja, ouders worden door middel van speciale ouderavonden, mailings of klankbordgroepen op de hoogte gehouden van de ontwikkeling van een programma/project	57,7%	71
Nee, geen	30,9%	38
Anders, namelijk...:	7,3%	9

Nr.	1	Overleg over extra werk en plusgroep
	2	Bij de start van de school, toen de school in het traject zat om begaafdheidsprofielschool te worden, waren enkele ouders betrokken. Verdieping voor vwo-leerlingen is hierna in het reguliere curriculum opgenomen en de school is gestopt met het officiële traject.
	3	Ouders vertellen over hun beroep aan groep hoogbegaafde leerlingen
	4	Klankbordgroep in oprichting
	5	Individuele begeleiding per leerling
	6	Door middel van éénmalige ouderavond
	7	Voorlichting over aanbod aan TV-MB en HB-leerlingen
	8	Individueel overleg met ouders van sommige hoogbegaafde leerlingen
	9	Via de klankbordgroep ouders

Deel B Waar willen scholen naar toe?

Heeft uw school concrete plannen (bijvoorbeeld in het school- en/of zorgplan) om in de nabije toekomst aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen (verder) te ontwikkelen.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	78,4%	145
Nee	21,6%	40

Welke vormen van aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen zijn er in het school- en/of zorgplan opgenomen om in de toekomst aan gaan bieden? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Aparte stroming voor hoogbegaafden (aparte organisatie)	11,3%	16
Technasium	12,8%	18
TweeTalg Onderwijs	9,9%	14
Plusklas/Plusuren	29,8%	42
Verbreidingsproject	42,6%	60
Versnelling	19,1%	27
Cultuurprofielschool	7,1%	10
Lootschool	6,4%	9
Versterkt bètaonderwijs	26,2%	37
Versterkt talenonderwijs	24,8%	35
Differentiatie	41,1%	58
Masterclasses/college lopen bij een universiteit	41,8%	59
Olympiades (Bèta, Alpha, Sport)	35,5%	50
Programma voor de extra jonge leerling (meer dan 1 keer versneld op basisschool) *	2,1%	3
TOP/POP (project onderpresteerders)	12,8%	18
Geen andere vormen: handhaven en verrijken van het huidige aanbod	30,5%	43
Ontwikkeling van (eigen) materiaal	42,6%	60
Anders, namelijk...	17,7%	25

* in de tabel ingevoegd bij de categorie 'anders, namelijk...'

Nr.	1	ELOS, extra vakken
	2	Intervisie met vwo-docenten, begeleiding Instituut Perdix (UU)
	3	WON school (wetenschapsoriëntatie)
	4	Pre University College
	5	Daar moeten we nog over beslissen: compacten en verrijken
	6	Laptopproject in Leiden
	7	We zijn nog in ontwikkeling en alles ligt voor de bovenbouw nog open.
	8	Zie vorige vraag over wat we al hebben. Alleen aantal zaken wordt meer ingezet, uitgewerkt.
	9	Actief sturen op 20% beste leerlingen van Nederland en dat allereerst voor wiskunde bereiken. Dat als pilot voor de andere vakken.

10	Aanbod talentontwikkeling in curriculum verder uitbreiden naar buitenschools, contextrijke opdrachten maken
11	Contacten tussen HB leerlingen van ons met Honours studenten van de Radboud Universiteit
12	Meer masterclasses en plusklassen
13	Stijllessen, ontwikkeling gymnasium, toptalentenprogramma, studium generale
14	Alles waar behoefte aan is
15	Wij doen al genoeg
16	In verdere toekomst Leerplan op maat voor elke leerling
17	In bovenbouw - per profiel verrijking via Cambridge, Bèta-projecten en IBC
18	Aanbieden van een extra vak
19	Verdere uitbreiding in de bovenbouw
20	WON in de bovenbouw
21	In persoonlijk leerplan uitdagen vastleggen, modules bij universiteit
22	Betreft doorontwikkeling van wat we al aanbieden + meer differentiatie
23	Het verder opschalen van excelleren en uitbouwen naar havo en mogelijk vmbo
24	Starten met vervolg in de huidige brugklas
25	Onderwijsaanbod verbreden en uitbreiden

Voor welke jaarlagen gaat uw school aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen in de toekomst organiseren?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
De gehele schooltijd	82,7%	115
De gehele onderbouw	6,5%	9
De gehele bovenbouw	4,3%	6
Anders, namelijk...:	6,5%	9

Nr.	1	De gehele school
	2	Georganiseerd voor de onderbouw, voor individuele leerlingen in de bovenbouw eventueel programma aanpassen
	3	Onderbouw waar leerlingen boven het niveau van de klas uitstijgen en met name 2 vwo
	4	Onderbouw en bovenbouw
	5	Differentiatie is in elke jaarlaag wenselijk, maar heeft voor elk vak veel tijd nodig
	6	Zie 21
	7	Klas 1 en 2
	8	Mentor vwo-bovenbouw bespreekt dit met leerling met persoonlijk leerplan. Mogelijk project in 3de klas vwo
	9	Eerst in klas 1 en 2

Met welke frequentie gaat op uw school aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen plaatsvinden?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Dagelijks	41,0%	57
Een aantal dagen in de week	6,5%	9
Een aantal uren in de week	33,1%	46

Een aantal uren in de maand	7,2%	10
Een aantal uren in het schooljaar	0,7%	1
Anders, namelijk...:	11,5%	16

Nr.	1	Klas 1-2 dagelijks, daarna een aantal uur in de week
	2	Individueel bekijken
	3	In de onderbouw in ieder geval dagelijks, in de bovenbouw frequent.
	4	Nog onbekend
	5	Is nog niet besloten
	6	Nog niet bekend
	7	Nog niet bekend
	8	Voortzetten huidige aanbod, zie vorige vragen
	9	Liefst dagelijks, maar dat is niet meteen mogelijk
	10	Zie vraag 21 (Welke vormen van aangepast onderwijs biedt de school?)
	11	Op diverse manieren afhankelijk van de wens
	12	Op maat, afhankelijk van een-op-een leerling en docent
	13	Dit wisselt zeer sterk (van enkele uren in de week tot enkele uren in het schooljaar)
	14	Zie vraag 22 (Voor welke jaarlagen geldt het aangepaste aanbod?)
	15	Afhankelijk van het project dat een groepje leerlingen of een leerling doorloopt
	16	Nog geen idee

Staat er in het school- en/of zorgplan van uw school omschreven welke faciliteiten uw school ter beschikking wil stellen worden voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen beschikken over eigen computers	14,4%	19
Ja, (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen beschikken over een eigen (werk)ruimte	15,2%	20
Ja, er is een technolab	13,6%	18
Ja, er is een muzieklab	3,8%	5
Nee, geen	52,3%	69
Anders, namelijk...:	16,7%	22

Nr.	1	Projectmarkt, hb-middag, schaken, debatteren, toneel
	2	Eigen programma, gelegenheid om aan een universiteit te studeren, gastsprekers et cetera
	3	Niet echt bekend. Wel in ontwikkelingsperspectiefplannen van de leerlingen zelf
	4	Nog niet uitgewerkt
	5	Nog niet besloten
	6	Lesmateriaal dat in de les gebruikt kan worden (bijvoorbeeld op tablets)
	7	Gebruikmaken van de beschikbare middelen
	8	In voorbereiding
	9	Niet beschreven
	10	Beschikbare ruimtes op vaste tijden gereserveerd voor specifieke groepen
	11	Breed programma-aanbod

12	Beschikbare (studie)ruimten als laboratorium en muzieklab zijn op vastgestelde tijden gereserveerd voor specifieke doelgroepen.
13	Op basis van behoefte
14	Zie vraag 21 (Welke vormen van aangepast onderwijs biedt de school?)
15	Eigen tempo en een thema met docent voor zichzelf 1 op 1
16	Er zijn afspraken opgenomen voor het faciliteren van het ontwikkelen van het programma
17	In ontwikkeling
18	Er is een bètalab en goede mediatheek, per individueel geval bekijken
19	Is al geregeld
20	Werken in kernvakken
21	Afhankelijk van het project
22	Vraag en aanbod

Staat er in het school- en/of zorgplan van uw school omschreven welke speciale begeleiding uw school ter beschikking wil stellen voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, (gespecialiseerde) begeleiding voor (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling	43,2%	57
Ja, (gespecialiseerde) begeleiding voor (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen op het gebied van leren leren	50,0%	66
Ja, (gespecialiseerde) begeleiding voor (hoog)begaafde en/of excellente leerlingen op diverse vakken	50,0%	66
Nee, geen	17,4%	23
Anders, namelijk...:	15,9%	21

Nr.	1	Verbreidingsproject
	2	Allereerst op gebied Niet echt bekend. Wel in ontwikkelingsperspectiefplannen van de leerlingen zelf
	3	Idem
	4	Individuele en groepsbegeleiding
	5	Extra begeleiding voor onderpresteerders
	6	Zoveel mogelijk begeleiding en uitdaging in de lessen
	7	De plannen zijn in de maak
	8	In voorbereiding
	9	Apart programma en vast team
	10	Zie vraag 21 (Welke vormen van aangepast onderwijs biedt de school?)
	11	Zie vorige keer dat
	12	Professionalisering van het docententeam
	13	Begeleiding PUC en keuzes extra activiteiten bovenbouw
	14	Begeleiding verbreding/verdieping bovenbouw
	15	Dit jaar voor het eerst 'talentcoördinator' per locatie aangesteld
	16	Zie vraag 24 (Staat het aanbod in het school- en/of zorgplan omschreven?)
	17	Ik heb 10 uur in taakbelasting en houd literatuur bij et cetera

18	Is geregeld
19	Coördinator begeleidt ook
20	Uitbreiding begeleiding studievaardigheden
21	Vraag en aanbod

Staat er in het school- en/of zorgplan van uw school omschreven of er een budget is vrijgesteld voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, er wordt wél budget vrijgesteld	55,3%	73
Ja, er wordt géén budget vrijgesteld	1,5%	2
Nee, niet omschreven	33,3%	44
Anders, namelijk...	9,8%	13

Nr.	1	Wel vanuit Prestatiebox
	2	Weet ik niet precies. Wel voor het ontwikkelen van een programma.
	3	Uren in jaartaak, kosten voor intelligentietest betaalt school
	4	Voor elke leerling onderwijs op maat waar nodig, standaard waar mogelijk. Het schoolbudget is op deze missie aangepast
	5	Nog niet uitgewerkt
	6	Weet niet
	7	Weet ik niet
	8	Zodra de behoefte ontstaat zijn er mogelijkheden
	9	Op dit moment is er nog geen budget vrijgesteld. Indien de behoefte ontstaat, zijn er mogelijkheden dit te realiseren.
	10	Zie vraag 21 (Welke vormen van aangepast onderwijs biedt de school?)
	11	Hier ben ik niet van op de hoogte
	12	Budget is er staat niet duidelijk omschreven
	13	Indien noodzakelijk wordt er geld vrijgemaakt

Staat er in het school- en/of zorgplan van uw school omschreven welke afspraken uw school wil maken met basisscholen, hogescholen en/of universiteiten ten behoeve van een doorlopende leerlijn voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, met hogescholen/universiteiten	18,6%	24
Ja, met basisscholen	20,2%	26
Ja, met beiden	23,3%	30
Nee, geen	38,0%	49

Staat er in het school- en/of zorgplan van uw school omschreven welke andere organisaties of instellingen uw school wil betrekken bij de ontwikkeling van aangepast (les)materiaal/projecten voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, docenten/scholen in het primair onderwijs	22,5%	29
Ja, andere docenten/scholen in het voortgezet onderwijs	39,5%	51
Ja, universiteiten en/of hogescholen	56,6%	73
Ja, kennisinstellingen (zoals: SLO, CPS...)	37,2%	48
Ja, bedrijfsleven	31,0%	40
Nee	19,4%	25
Andere samenwerkingsverbanden, namelijk....:	14,7%	19

Nr.	1	Nog te bekijken
	2	Kunst en cultuur coördinator, Munob, studium generale in verband met rolmodellen.
	3	Niet bekend
	4	Nog niet uitgewerkt
	5	LEOH (Landelijke Expertisekring Onderwijs Hoogbegaafden – UniqXL)
	6	Hope XXL
	7	Ik ken de plannen niet
	8	Zie vraag 21 (Welke vormen van aangepast onderwijs biedt de school?)
	9	JCU (Junior College Utrecht)
	10	Netwerk tweetalig onderwijs (tto), netwerk teamleiders onderbouw,
	11	Talentmaximalisatie Twente"
	12	In ontwikkeling
	13	Leerlingen kunnen pre-universitaire modules volgen in Tilburg en Eindhoven
	14	BPS (begaafdheidsprofielschool)
	15	BPS
	16	BPS
	17	Diverse netwerken
	18	Vraag 27 en 28 nu nog te weinig zicht op
	19	Internationale partnerscholen

Staat er in het school- en/of zorgplan van uw school omschreven of uw school de ouders van (hoog)begaafde en excellente leerlingen wilt betrekken bij het ontwikkelen van een programma/project?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja, ouders worden gevraagd inhoudelijk mee te werken bij de ontwikkeling van een programma/project	10,1%	13
Ja, ouders worden door middel van speciale ouderavonden, mailings of klankbordgroepen op de hoogte gehouden van de ontwikkeling van een programma/project	50,4%	65
Nee	41,1%	53
Anders, namelijk...:	7,0%	9

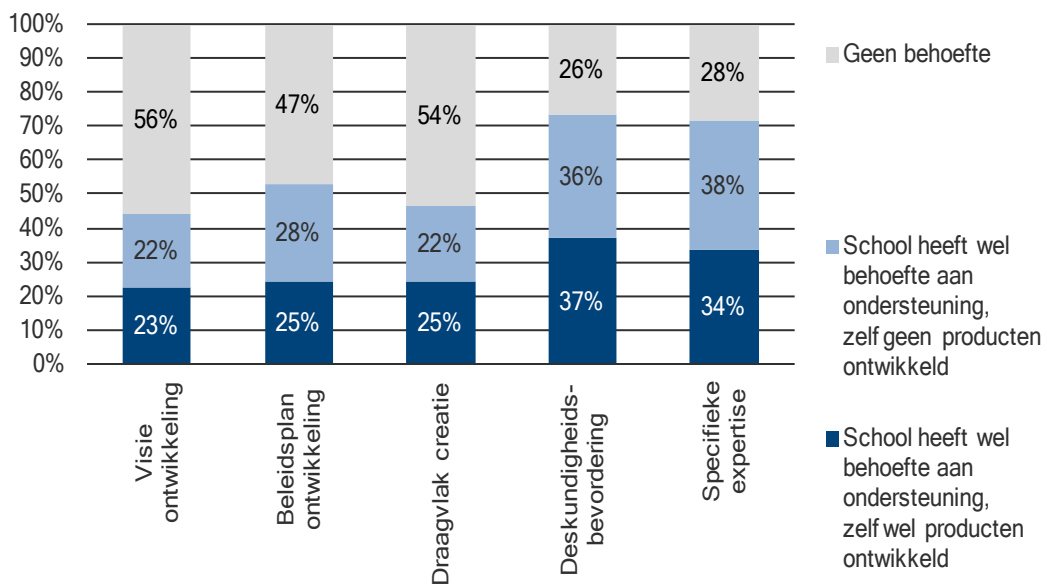
Nr.	1	We hebben klankbordgroepen, maar dat staat niet in het zorg- of schoolplan. Wij vinden oog hebben voor sterkere leerlingen bij ons onderwijs horen en dus niet bij de zorg
	2	Ouders worden nauw betrokken bij de ontwikkelingsperspectiefplannen van hun kind, onafhankelijk van begaafdheid
	3	Nog onbekend
	4	Nog niet uitgewerkt
	5	Voor de toekomst is dit een belangrijke overweging
	6	Op dit moment is dit nog niet beschreven. Voor de toekomst is dit een belangrijke overweging.
	7	Zie 21 wij doen alles wat jullie vragen al
	8	Doelen project talentvolle, meer- en hoogbegaafde leerlingen
	9	Bij tweetalig onderwijs wel

Deel C Aan welke producten en diensten is behoefte?

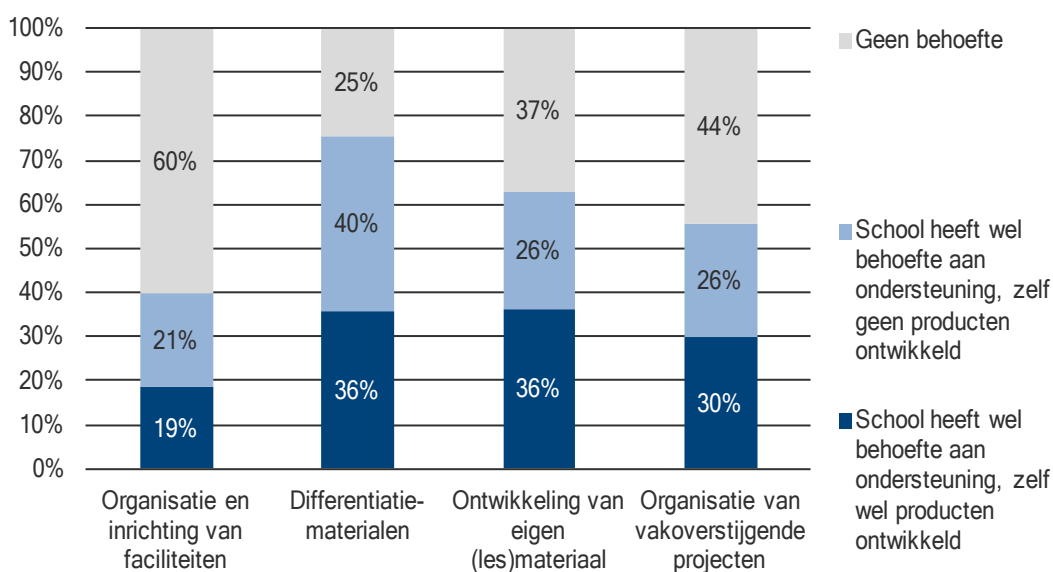
Heeft uw school behoefte aan producten en diensten op het gebied van...?

Antwoordopties	Geen behoefte	Onze school heeft zelf geen producten en diensten ontwikkeld, maar wel behoefte aan verdere ondersteuning	Onze school heeft zelf wel producten en diensten ontwikkeld, en wel behoefte aan verdere ondersteuning
Visie ontwikkeling	56%	22%	23%
Beleidsplan ontwikkeling (hoog)begaafdheid en excellentie	47%	28%	25%
Draagvlak creatie	54%	22%	25%
Deskundigheidsbevordering	26%	36%	37%
Specifieke expertise op het gebied van (hoog)begaafdheid en excellente leerlingen	28%	38%	34%

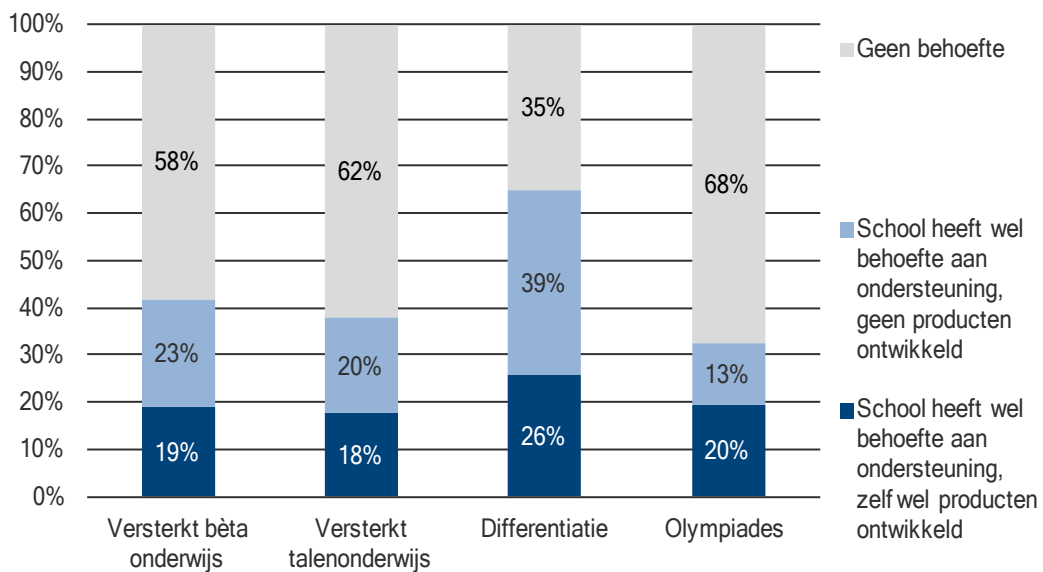
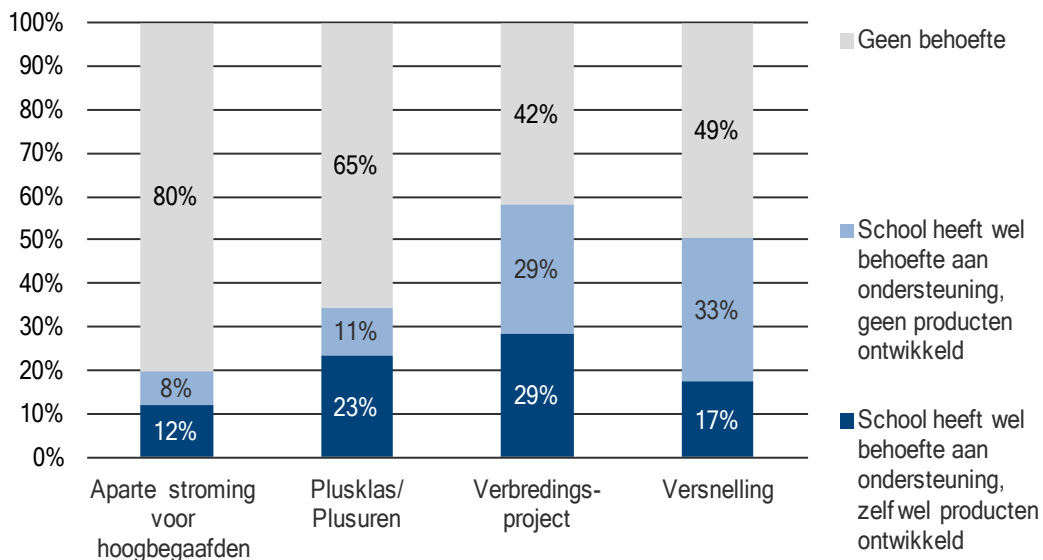

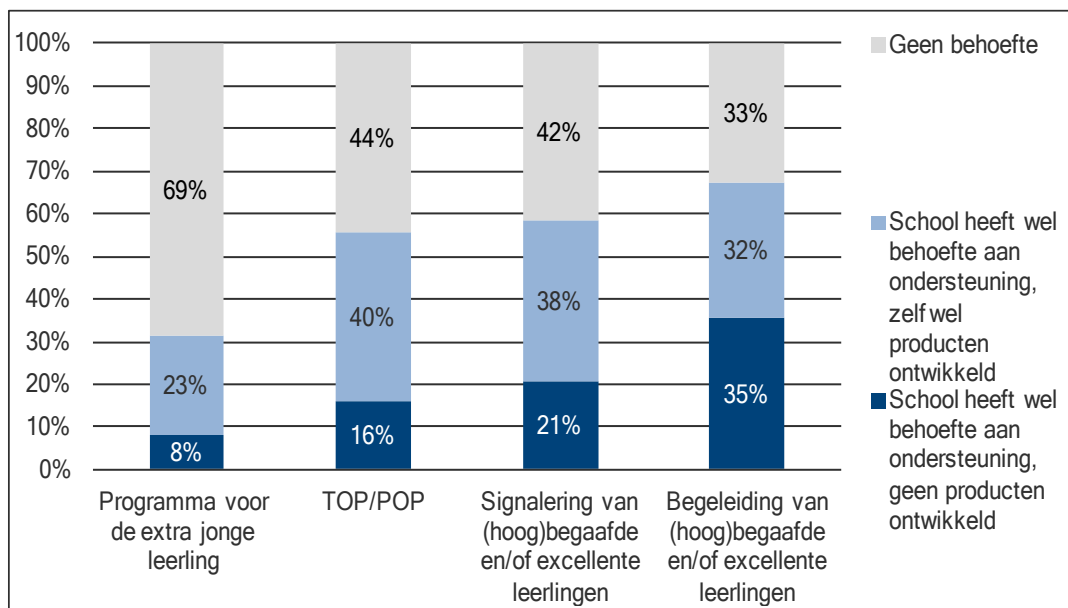
Heeft uw school behoefte aan producten en diensten op het gebied van...?

Antwoordopties	Geen behoefte	Onze school heeft zelf geen producten en diensten ontwikkeld, maar wel behoefte aan verdere ondersteuning	Onze school heeft zelf wel producten en diensten ontwikkeld, en wel behoefte aan verdere ondersteuning
Organisatie en inrichting van faciliteiten	60%	21%	19%
Differentiatie-materialen	25%	40%	36%
Ontwikkeling van eigen (les)materiaal	37%	26%	36%
Organisatie van vakoverstijgende projecten	44%	26%	30%

Heeft uw school behoefte aan producten en diensten op het gebied van de volgende onderwijsaanpassingen?

Heeft uw school behoefte aan producten en diensten ten behoeve van de ontwikkeling van aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen die nog niet zijn benoemd?

Nr.	1	Begeleiding van hb leerlingen met extra probleem
	2	Ja, grote behoefte zelfs
	3	Veel hoogbegaafden hebben problemen met organisatie en planning (metacognitive vaardigheden). Daar zou ik wel meer over willen leren: hoe help je de leerlingen daarmee?
	4	Onze school bevindt zich momenteel in een doorstartfase, vandaar dat we eigenlijk op diverse terreinen nieuwe input goed kunnen gebruiken.
	5	Hulp kunnen we altijd gebruiken mits het in de context gebeurt van onze onderwijsvisie
	6	Ja, het opzetten van een doorlopende leerlijn voor klas 1 t/m 6 VWO
	7	Mogelijk
	8	Stimuleren deelname masterclasses

Zou u de producten en diensten die op uw school zijn ontwikkeld willen delen met andere instellingen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	44,4%	64
Nee	8,3%	12
Niet van toepassing	15,3%	22
Weet ik niet	31,9%	46

Deel D Hoe wil men over deze producenten en diensten worden geïnformeerd

Wilt u/uw school geïnformeerd worden over producten of diensten betreffende (hoog)begaafdheid en excellentie?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	93,1%	134
Nee	6,9%	10

Op welke manier zou u geïnformeerd willen worden over (hoog)begaafdheid en excellentie? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Een netwerk van vakcollegae	31,6%	42
Het netwerk van (hoog)begaafdheidcoördinatoren	48,9%	65
Website	75,9%	101
Helpdesk (mail)	24,1%	32
Helpdesk (telefoon)	7,5%	10
Kenniskring (hoog)begaafdheid	38,3%	51
Scholing	55,6%	74
Conferenties	72,2%	96
Literatuur en publicaties	60,9%	81
Coaching	21,8%	29
Anders, namelijk...:	5,3%	7

Nr.	1	Via scholen die al verder zijn met programma's; informatiebijeenkomsten in de regio
	2	Onze school participeert in de Vereniging voor Begaafdheidsprofiel scholen
	3	Uitwisseling van differentiatievormen met dezelfde type scholen
	4	LEOH
	5	Via e-mail berichten
	6	BPS
	7	De bovenstaande punten zijn allemaal van belang, maar de vorm zou ik graag aan het hb-team overlaten

Bent u bekend met het informatiepunt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie, genaamd Onderwijs & Talentontwikkeling van de SLO voor het primair onderwijs?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	44,0%	62
Nee	56,0%	79

Wist u dat het informatiepunt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie, genaamd Onderwijs & Talentontwikkeling van de SLO sinds 2012 ook producten en diensten ontwikkelt voor voortgezet onderwijs?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	44,7%	63
Nee	55,3%	78

SLO deelt via een online platform producten en diensten, ten behoeve van aangepast onderwijs voor (hoog)begaafden en excellente leerlingen, door en voor scholen. Zou u bereid zijn om daaraan mee te werken en materiaal te delen?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Ja	65,2%	92
Nee	34,8%	49

Deel E Achtergrondinformatie van de respondent

Op welke afdeling werkt u voornamelijk?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Onderbouw	44,9%	115
Bovenbouw	55,1%	141

In wat voor type onderwijs werkt u hoofdzakelijk?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Havo	6,6%	17
Vwo	46,1%	118
Gymnasium	18,0%	46

29% van de respondenten geeft aan bij meerdere afdelingen werkzaam te zijn.

Vanuit welke rol/functie bent u verantwoordelijk voor (hoog)begaafdheid en excellentie?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Leidinggevende/directeur	42,2%	89
Zorgcoördinator	9,0%	19
Coördinator (hoog)begaafdheid	18,0%	38
Begeleider (hoog)begaafdheid	8,1%	17
Anders, namelijk...:	22,7%	48

Nr.	1	Schoolspecialist h/v
	2	Vakdocent natuurkunde
	3	Docent plusklas
	4	Cambridge Coördinator en Anglia Coördinator
	5	Onderwijscoördinator team leerjaar 1
	6	Leerkracht
	7	Docent tweetalige afdeling
	8	Docent
	9	/kl/lknkln
	10	Projectmedewerker, betrokken bij thematische onderwijsontwikkeling en verdieping op vwo-niveau
	11	Vanuit schoolleiding hoogbegaafdheid in portefeuille, afdelingsleider vwo
	12	Docent
	13	Talentumdocent
	14	Via Werkgroep Excellentie
	15	Ouder
	16	Intern begeleider
	17	Zorgcoördinator, decaan
	18	Docent
	19	Teamleider en heb meer-/hoogbegaafdheid in mijn portefeuille
	20	Mentor vwo-klas die 7.6 gemiddeld haalt voor alle vakken

21	Mentor vwo+-brugklas
22	Coördinator en begeleider
23	Remedial teacher/intern begeleider
24	Decaan
25	Coördinator hoogbegaafdheid in opleiding
26	Docent scheikunde
27	Projectleider wetenschapsoriëntatie
28	Werkgroepleider Bèta-topklas (klas 5 en 6)
29	Voormalig coördinator/coach
30	Vorbereidend
31	Docent
32	Docent
33	Docent
34	Docent met taakuren voor excellentiebevordering
35	Docent maatschappijwetenschappen
36	Sectordirecteur onderbouw en coördinator hoogbegaafdheid
37	Projectleider nieuw op te zetten gymnasium
38	Teamleider atheneum plus
39	Ik doe een project met betrekking tot hoogbegaafdheid
40	Directieadviseur docent-ontwikkelaar
41	Ouder
42	Extern begeleidster
43	Projectleider talentvolle, meer- en hoogbegaafde leerlingen
44	Teacher Leader H/V
45	Interesse in hoogbegaafdheid en mede oprichter vwo-extra klas
46	Conrector
47	Werkgroep programma begaafde leerlingen
48	Initiator plusklas voor leerlingen uit groep 8 van basisscholen

Hoeveel uur besteedt u aan de begeleiding/organisatie van (hoog)begaafdheid en excellentie?

Antwoordopties	Percentage	Aantal
Minder dan 1 uur per week	36,0%	76
1 tot 5 uur per week	48,3%	102
5 tot 10 uur per week	9,5%	20
10 tot 20 uur per week	3,8%	8
Meer dan 20 uur per week	2,4%	5

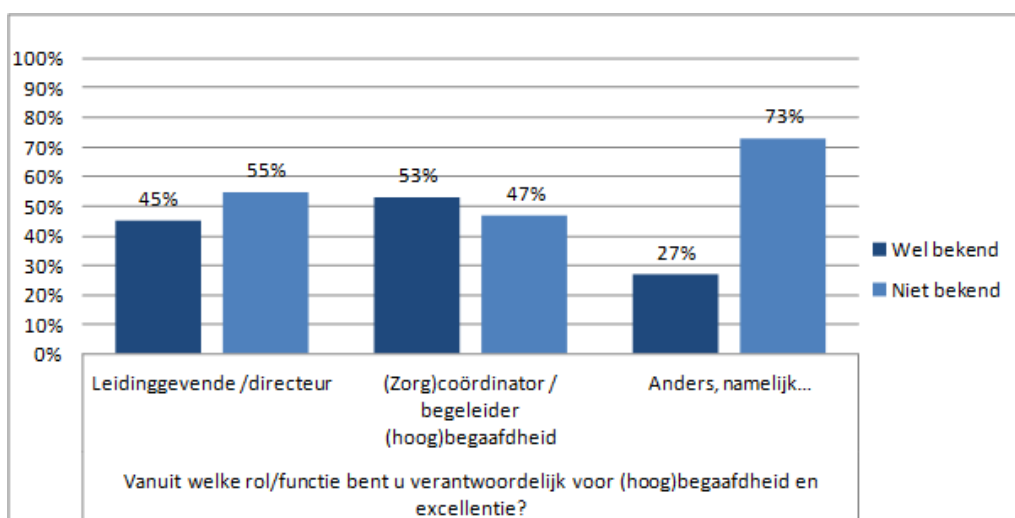

Aanvullende analyses

Kruistabel 1: functie in combinatie met bekendheid informatiepunt

In onderstaande tabel zijn de antwoorden op de volgende twee vragen gecombineerd "Vanuit welke rol/functie bent u verantwoordelijk voor (hoog)begaafdheid en excellentie?" en "Wist u dat het informatiepunt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie, genaamd Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling van de SLO sinds 2012 ook producten en diensten ontwikkelt voor voortgezet onderwijs?"

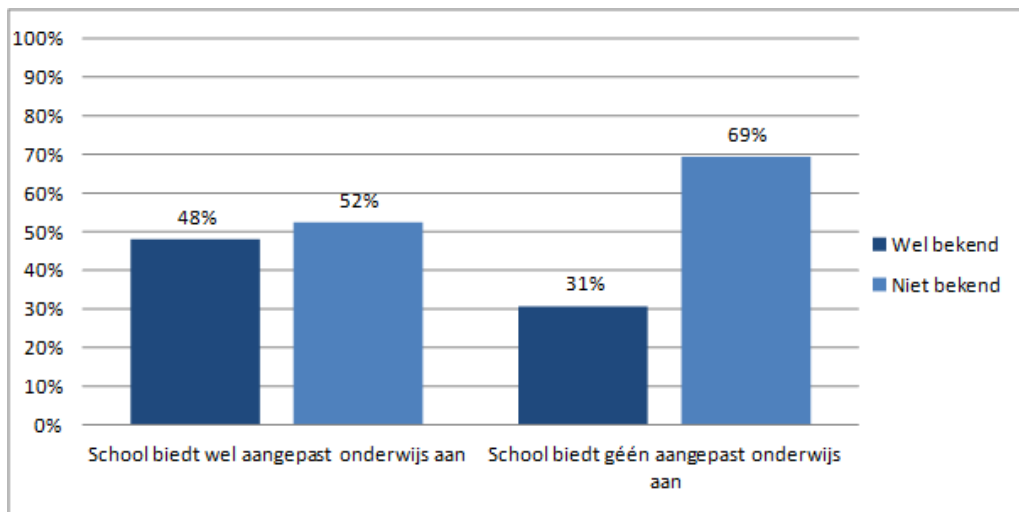
Antwoordopties	Wel bekend	Niet bekend	Aantal
Leidinggevende/directeur	45%	55%	62
(Zorg)coördinator/begeleider (hoog)begaafdheid	53%	47%	45
Anders, namelijk...	27%	73%	26

Kruistabel 2: het aanbieden van aangepast onderwijs en bekendheid met het informatiepunt

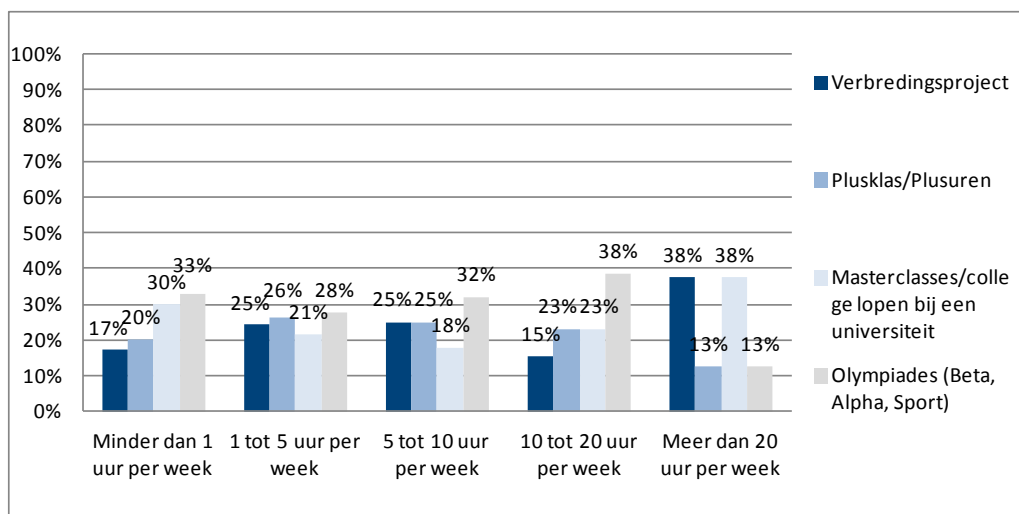
In onderstaande tabel zijn de antwoorden op de volgende twee vragen gecombineerd "Biedt uw school aangepast onderwijs aan voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen?" en "Bent u bekend dat het informatiepunt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie, genaamd Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling van de SLO sinds 2012 ook producten en diensten ontwikkelt voor voortgezet onderwijs?"

Antwoordopties	Wel bekend	Niet bekend	Aantal
School biedt wel aangepast onderwijs	78,9%	64,5%	94
School biedt geen aangepast onderwijs	35,5%	35,5%	39

Kruistabel 3: uren begeleiding en type onderwijsaanpassing

In onderstaande grafiek zijn de antwoorden op de volgende 2 vragen gecombineerd "U heeft aangegeven aangepast onderwijs aan te bieden voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen. Wat biedt uw school op dit moment aan?" (Meerdere antwoorden mogelijk.) en "Hoeveel uur besteedt u aan de begeleiding/organisatie van (hoog)begaafdheid en excellentie?"

Kruistabel 4: aantallen leerlingen en type onderwijsaanpassing

In onderstaande grafiek zijn de antwoorden op de volgende twee vragen gecombineerd "U heeft aangegeven aangepast onderwijs aan te bieden voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen. Wat biedt uw school op dit moment aan?" Meerdere antwoorden mogelijk en "Hoeveel leerlingen volgen op uw school aangepast onderwijs voor (hoog)begaafde en excellente leerlingen?"

